

етика, службова дисципліна, відданість Присязі, готовність до захисту громадян і держави є тими елементами, які поєднують правові та світоглядні засади діяльності у сфері публічної безпеки. У цьому сенсі національна ідентичність виступає внутрішнім регулятором поведінки, що доповнює зовнішні правові норми.

Сучасні безпекові виклики, зокрема інформаційні та гібридні загрози, актуалізують значення ідентифікаційного виміру публічного порядку. Поширення дезінформації, маніпуляцій, спроб дестабілізації суспільних процесів часто спрямовані на розмивання національної ідентичності та підірив довіри до державних інституцій. У цих умовах діяльність органів публічної безпеки повинна ґрунтуватися на чіткому усвідомленні національних інтересів та цінностей, що підлягають захисту.

Отже, національна ідентичність у контексті забезпечення публічного порядку та безпеки в Україні виступає багатовимірним явищем, що поєднує правові, світоглядні та соціокультурні елементи. Вона визначає ціннісні орієнтири діяльності правоохоронних органів, сприяє підвищенню рівня легітимності та ефективності їх функціонування, а також відіграє важливу роль у зміцненні суспільної згуртованості та стійкості держави. Подальший розвиток системи забезпечення публічної безпеки в Україні потребує поглибленого врахування національно-ідентифікаційного чинника як невід'ємної складової сучасного правопорядку.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 09.01.2026).
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015. № 580-VIII. Дата оновлення: 12.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/580-19> (дата звернення: 09.01.2026).

БЛІНОВА Ірина Вікторівна,
завідувач Музею МВС України
Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук

ПРИСЯГА ПРАВООХОРОНЦІВ ЯК ІНДИКАТОР УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ВІД УНР ДО НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Традиція складання урочистої присяги представниками правоохоронного відомства – явище, характерне для різних країн та різних епох. Не стала виключенням і Україна. Зважаючи, на те, що за останні 100 років наша держава

пройшла складний шлях, вивчення питання складання присяги правоохоронцями дозволить осмислити еволюцію нашої державності в даний період крізь призму правоохоронної інституції. До того ж, у присязі концентруються такі елементи як мова, символи, уявлення про закон і те, власне, кому ця присяга приноситься, що дозволяє її розглядати як показник стану національної ідентичності в той чи інший період.

Формування правоохоронного апарату Української Народної Республіки (УНР) супроводжувалося спробами унормувати його діяльність, проте ці спроби носили дещо хаотичний характер і таке питання як прийняття присяги міліцією УНР вирішено не було. З приходом у 1918 році до влади гетьмана Скоропадського міська та повітова міліція переходить під владу і розпорядження губерніальних та повітових старост, і таким чином утворюється державна варта [1, с. 52]. Службовці державної варти складала присягу військових [2, с. 456], яку було передбачено Законом «Про урочисту обітницю урядовців і суддів та присягу військових на вірність Українській Державі від 30 травня 1918 р.». Надалі текст урочистої обітниці, яку мали складати при вступі на посаду вартові чи класні посадовці державної варти, було розіслано державною вартою по її місцевих установах. Вона передбачала урочисту обіцянку вірно служити Українській державі, визнавати її державну владу, виконувати її закони і всіма силами охороняти її інтереси і добробут. Варто відмітити, що в обітниці зазначалося про добровільність вступу на службу. 19 вересня 1918 р. текст обітниці було доповнено словами: «Я обіцяю зберігати державні речі, обмундирування, амуніцію і зброю, за псування і пропажу яких відповідаю по всій суворості закону». Текст обітниці підписувався власноруч та підлягав зберіганню в особових справах службовців в канцеляріях не нижче повітової [3, с. 110].

Відновлення УНР та прихід до влади Директорії ознаменувався черговою зміною підпорядкування правоохоронців. Станом на липень 1919 року в деяких районах посади все ще були зайняті колишніми поліцейськими та співробітниками державної варти, що, на думку керівництва МВС УНР, підривало авторитет народної міліції. Тому було дано вказівку на місця щодо негайного вжиття заходів по очищенню рядів міліції, а ті, хто залишається на службі, мають скласти «урочисту обіцянку на вірність УРН та її Уряду». При чому, новий текст присяги не встановлювався, а натомість міліція УНР приймала присягу, яка була зазначена в законі від 30 травня 1918 року з заміною слів «Держава Українська» на «Українська Народна Республіка» [4].

Радянську робітничо-селянську міліцію (РСМ) в Україні було створено 9 лютого 1919 року [1, с. 102]. Проте, ні в декреті про її створення, ні в подальшій Інструкції по організації РСМ [1, с. 108–111] вимога складання присяги не ставилася. Проте передбачалося, що при вступі на службу в міліцію особа має дати підписку про те, що вона має право на вступ до міліції, зобов'язується прослужити не менше 6 місяців, знає положення про організацію РСМ та зобов'язується суворо ним керуватися при виконанні службових обов'язків, а також неухильно виконувати всі накази та

розпорядження начальника міліції та центральної робітничо-селянської влади. За недотримання даного зобов'язання передбачалася відповідальність у вигляді вищої міри покарання за визначенням суду революційного трибуналу [1, с. 108–111].

У той же час вже у 1922 році Президія ВУЦВК прийняла формулу урочистої обіцянки, що давалася при вступі до міліції. У 1922 році на параді частин міліції та військових підрозділів Харкова працівники міліції склали Присягу відверто класового характеру, як і більшість первинних присяг та урочистих обіцянок, що вводила радянська влада. Проте згодом в них з'являються класичні елементи обіцянки, які приймають правоохоронці у всьому світі, такі як захист життя, здоров'я тощо [5]. Варто зазначити, що в тексті Присяги 1922 р. певним чином встановлювалася відповідальність за її порушення, а саме зазначалося «якщо за злим задумом я відступлю від цієї моєї урочистої обіцянки, то нехай наслідком цього буде для мене всезагальне презирство і нехай покарає мене рука революційного закону» [5]. Відсилка до революційної законності є характерною особливістю нормотворчої діяльності даного періоду, в тому числі стосовно встановлення відповідальності за те чи інше діяння. Зазначимо, що єдиного встановленого тексту Присяги не було і він міг відрізнитися в залежності від місцевості, та корегуватися. Цікаво, що у 1925 році в підписах, які давали при вступу на службу майбутні міліціонери містилось також зобов'язання бути мужнім, тверезим та ввічливим [5].

Єдиний текст Присяги для міліції всіх радянських республік з'являється у 1973 році з прийняттям постанови РМ СРСР № 385 «Про подальше вдосконалення правового регулювання діяльності радянської міліції», якою було затверджено Положення про радянську міліцію. Це стало логічним підсумком централізаторської політики СРСР. Цим документом встановлювався факт обов'язкового прийняття присяги рядовим та керівним складом міліції. Зазначимо, що Присяга складалася на вірність соціалістичній Батьківщині та Радянському уряду, відданий та бездоганній службі своєму народу [5].

З ухваленням Верховною Радою УРСР 20 грудня 1990 р. Закону Української РСР «Про міліцію» змінилася і Присяга. Важливим фактом було те, що працівники міліції мали приносити Присягу, текст якої затверджується Радою Міністрів УРСР, а не Президією Верховної Ради СРСР, як це було раніше. Таким чином ще перебуваючи під радянською окупацією Україна вже намагалася здійснювати певні нормотворчі кроки, які б відокремлювали її від радянської держави. Згодом РМ УРСР ухвалила постанову № 95 «Про затвердження тексту Присяги працівника органів внутрішніх справ Української РСР» від 17 квітня 1991 р.

Після проголошення незалежності України до нормативно-правових актів, що регулювали діяльність міліції було внесено ряд змін, було прийнято значну кількість нового нормативного матеріалу. Також врегулювалося питання прийняття міліцією Присяги. Ключове значення має той факт, що міліція у

1992 році складала присягу саме на вірність народові України, що кардинально відрізнялося від адресату радянської присяги [5].

З прийняттям ЗУ «Про Національну поліцію» було також змінено і Присягу. І вона на сьогодні звучить так «Я, усвідомлюючи свою високу відповідальність, урочисто присягаю вірно служити Українському народові, дотримуватися Конституції та законів України, втілювати їх у життя, поважати та охороняти права і свободи людини, честь держави, з гідністю нести високе звання поліцейського та сумлінно виконувати свої службові обов'язки». Присяга складається на вірність Українському народові [6].

Таким чином можна зробити висновок, що інститут присяги в правоохоронних органах, що функціонували на території України в ХІХ–ХХ ст., можна розглядати як індикатор державної та національної ідентичності. В період Української революції в Присязі відображаються ключові державницькі сили такі як законність, добровільність вступу на службу, вірність Українській державі та УНР. З встановленням радянської влади присяга замінюється ідеологічними підписками, а згодом уніфікованим текстом союзної Присяги, метою якої є становлення радянської ідентичності правоохоронця, що буде вірний радянській державі та уряду. Остаточний ціннісний злам відбувся з проголошенням незалежності України та прийняттям нового тексту Присяги на вірність Українському народові. Таким чином, присяга затверджувала не лише юридичні межі служби, а й її ціннісні орієнтири, зв'язок з народом та державою.

Список використаних джерел

1. Історія міліції України у документах і матеріалах : у 3 т. Т. 1 : 1917-1925 / П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв ; МВС України ; НАВС України. Київ : Генеза, 1997. 504 с.
2. Історія державної служби в Україні : у 5 т. / О. Г. Аркуша, О. В. Бойко, Є. І. Бородін та ін. ; відп. ред. Т. В. Мотренко, В. А. Смолій ; редкол. : С. В. Кульчицький (кер. авт. кол.) та ін. ; Голов. упр. держ. служби України, Ін-т історії НАН України. Київ : Ніка-Центр, 2009. Т. 1. 544 с.
3. Тимошук О. В. Охоронний апарат Української Держави (квітень-грудень 1918 р.) : монографія. Харків : Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. 462 с.
4. Вісник УНР. 1919. 7 серп.
5. Джужа О., Довбня В. Присяга працівників органів внутрішніх справ України: історія та сучасність. *Актуальні питання історії внутрішніх справ України*. Вип. 3. Київ. 2013. С. 20-25.
6. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

